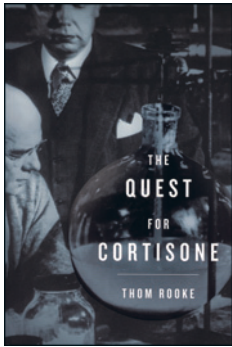

Kortison historisk

Thom Rooke

The quest for cortisone

276 s. East Lansing, MI: Michigan State University Press, 2012. Pris USD 25
ISBN 978-1-61186-033-7

Kanskje intet annet medikament enn kortison er i dag brukt like mye rutinemessig av voksne og barn, svelget, injisert, gnidd i huden, dryppet i øyne eller inhalert. Kortison står for kortisonliknede substanser i gruppen steroider, som også kolesterol, østrogen, progesteron, testosteron, digitalis og aldosteron hører til.

The quest for cortisone er historien om oppdagelsen av kortison, eller, rettere sagt, historien om fem sammenflettede elementer som bidrar til dets historie: et steroid kalt kortison, Edward Kendall, Philip Hench, nobelprisen i medisin og Mayoklinikken.

Boken starter med beskrivelsen av en tornado som i 1883 herjet en småby i Minnesota i Midtvesten. Dr. Mayo var allmennpraktiker i byen og organiserte hjelpen for de skadede, noe som etter hvert førte til opprettelsen av Mayoklinikken i byen Rochester. Thom Rooke er selv professor i vaskulær medisin ved Mayoklinikken. Det er derfor forståelig at han gir Mayoklinikken mye plass i plottet rundt oppdagelsen, fremstillingen og bruken av kortison.

Edward Kendall var kjemikeren som etter hvert isolerte og rensket kortison ved Mayoklinikken. Selv om han var klar over den mulige potensen av stoffet skjønte han fort at bruken av det som han kalte «cortin», ikke var ukomplisert når det kom til terapeutisk bruk. Philip Hench var revmatologen som fant anvendelser for kortison. Hench var den første revmatologen ved Mayoklinikken og var stadig på jakt etter medikamenter til terapeutisk bruk hos den store skaren pasienter med revmatologiske tilstander som håpet på behandling ved klinikken. Begge forskerne fikk i 1950 nobelprisen i medisin, ca. to år etter at kortison med hell var blitt brukt hos den første pasienten, som led av revmatoid artritt. Den dramatiske og energigivende effekten hos pasienten var høydepunktet etter nesten 20 år med biokjemisk forskning og testing.

Forfatteren beskriver denne søken for kortison over dekadere, gjennom perioder med støtte og motstand fra Mayoklinikken, som også var avgjørende for suksessen.

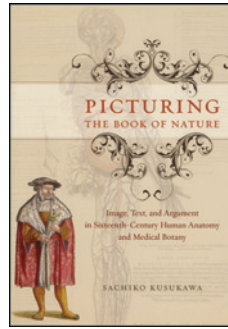
Som målgruppe tenker jeg først og fremst på den som interesserer seg for medisinsk historie, og den som har en tilknytning til eller kjenner en fascinasjon for Mayoklinikken. For disse vil historien om kortisonets oppdagelse være meget givende å lese. Den som vil lene seg tilbake og lese en roman innen området medisin, vil også kunne ha glede av boken – mens den som raskt vil tilegne seg en historisk forståelse av dette fantastiske medikamentet prednisolon, kan bli utålmodig.

Skulle jeg nevne noe forstyrrende, måtte det nettopp være den sprudlende stilen, hvor forfatteren fordyper seg plutselig i perifere områder og tar leseren med dit hvor han ikke nødvendigvis ønsker å være. I en roman vil man kunne se på dette som sjarmerende, men det er ikke nødvendig i en historisk fortelling. Det gjorde at jeg under lesingen begynte å hoppe over tekst og etter hvert sluttet å oppfatte boken som en helhet. Jeg hadde heller ikke hatt nok tålmodighet til å være med hele veien – fra oppdagelsen til bruken av kortison.

Till Uhlig

Revmatologisk avdeling
Diakonhjemmet Sykehus
Oslo

Plantenes plass i anatomien

Sachiko Kusukawa

Picturing the book of nature

Image, text, and argument in sixteenth-century human anatomy and medical botany. 331 s, tab, ill. Chicago, IL: University of Chicago Press, 2012. Pris USD 45
ISBN 978-0-226-46529-6

For den moderne, unge lege kan det synes underlig å forene to så forskjellige vitenskaper som medisin og botanikk. Men disse to fagene ble i realiteten ansett som noe nær synonyme i eldre tider, da det var plantene som inneholdt de virksomme stoffene som trengtes i medisinen, og som var det man hadde til disposisjon. Legens spesialitet var å vite hvordan man skulle anvende dem ved innvortes sykdommer. Det utvortes tok kirurgene seg av. Underligere er det å tenke på at botanikk faktisk inngikk som en naturlig del av medisinstudiet på mange europeiske universiteter helt frem til vårt eget århundre.

I middelalderen var klosterne viktige produsenter og leverandører av urtebaserte legemidler, og forvalteren av forrådsrommene hvor slikt ble oppbevart, var klosterets «apoteker». De første apotekene for tilberedning og salg av legemidler oppsto hos araberne allerede på 800-tallet. Fra det mauriske Spania bredte apotekvirksomheten seg til Italia, og i løpet av 1300- og 1400-tallet var det apotek i de fleste europeiske storbyer. I Norge ble det første medisinsalg opprettet i Bergen i 1588.

I denne boken tar forfatteren, som er vitenskapshistoriker fra Cambridge, leseren med på en reise i renessansens anatomisk-botaniske miljøer på kontinentet, hvor spesielt Andreas Vesalius (1514–1564), Leonhart Fuchs (1501–1566) og Konrad Gessner (1516–1565) er utførlig omtalt som fremragende botanikere og utgivere av illustrerte lærebøker. Boktrykkerkunsten hadde nå muliggjort slike utgivelser. Hun viser hvordan slike bøker – i dag bibliofile sjeldenheter – ble viktige instrumenter i tilegnelsen av medisinsk kunnskap i det 16. århundre, nettopp fordi de ikke bare inneholdt tekst, men også hadde bilder til å lære av. Det er bruken av gode illustrasjoner som viser renessansemedisinens nyvinninger og humanismens naturforståelse. Vi får her et innblikk i utgiverens stadige strev med kunstnerne og grafikerne som skulle lage disse illustrasjonene, med de klassiske autoritetene som foraktelig forkastet slike «nymotens» læremidler, med all piratkopieringen og liknende.

Boken er skrevet på et noe tungt, «akademisk» språk, som nok krever en smule forhåndsinnsett i materien. Men illustrasjonene er glimrende, skarpe og klare og trykt på godt, glanset papir. Innbundet i lin blir denne boken dermed et praktverk som man gjerne griper etter i bokhyllen, og til en pris som må kalles overkommelig. Den egner seg for den medisinhistorisk interesserte lege, men også for andre som ønsker å trenge dypere ned i 1500-tallets spennende, underlige og likevel tankevekkende vitenskapsverden.

Per Holck

Institutt for medisinske basalfag
Universitetet i Oslo